

Pozdně středověká kúlová stavba v souvislosti s místním vápenictvím v Mokré u Brna

Petr Kos

V současné době proběhla a probíhá spousta výzkumů na záchranu archeologických památek, které jsou ohroženy celou řadou nepříznivých faktorů. Jsou to mohutné výstavby nových podniků, bank a především liniové výstavby (dálnice, plynovody a kanalizace). Mezi ty nejaktuálnější lze bezesporu zařadit problém exploatace vápencové suroviny v rámci Moravského krasu. Na jižním a jihovýchodním okraji vznikly v nedávné minulosti velkolomy (Brno - Maloměřice - Hády, Brno - Líšeň - Lesní lom, Mokrá, Ochoz - štěrkovna), které stačily za své krátké trvání zničit, nebo značně narušit četné archeologické situace aniž by si toho někdo všiml. V posledních letech byly provedeny rozsáhlé rekognoskační práce v ohrožených terénech. V první etapě se jednalo především o dobývkové prostory v Mokré, Brně - Líšni a ve štěrkovně v Ochoze. Ve všech uvedených oblastech byly shledány značně narušené archeologické objekty z různých období pravěku, středověku a novověku. Archeologické situace zde představují dosti široké spektrum v zastoupení sídlištních, exploatačních a výrobních objektů.

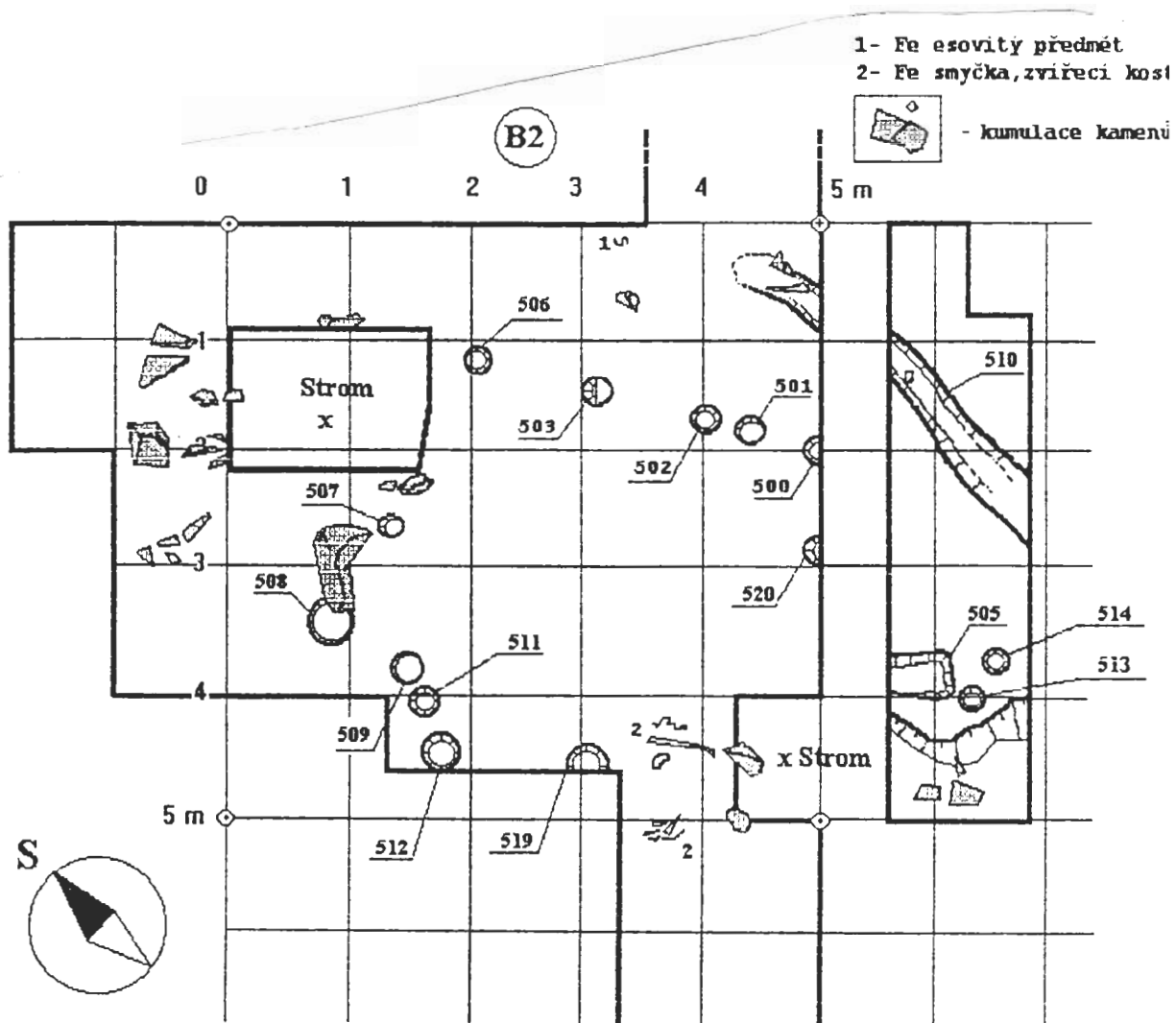
V souvislosti s provedením záchranného archeologického výzkumu paleolitické stanice - ateliéru (P. Škrdla a P.Kos) na lokalitě Mokrá - lom II došlo i k záchranné akci vyvolané objevem pozdně - středověké kúlové stavby. Zjištěné archeologické situace se nacházely v mělké krasové depresi (závrt) s výrazným jícnem v centrální části, která byla již před zahájením výzkumu nápadná stálou přítomností vody s příslušným rostlinným porostem.

Zbytky stavby ozn. č. I byly zachyceny v severním svahu závrtu. Ve svahu byla dokonce patrná dorovnávková úprava pro zbudování objektu. Na tomto terénu byly zachyceny řady mělkých kúlových jamek, které vymezovaly prostor vlastní stavby I. Kúlové jamky tvořily nepravidelné řady, což svědčilo o lehkém dřevěném přístřešku. Z nálezů, které dokládají architektonický vzhled stavby, lze uvést fragmenty ocelových smyček, ty pravděpodobně sloužily ke spojení jednotlivých stavebních dílů. Stavba měla v půdorysu nepravidelný obdélníkový tvar o rozměrech 4 x 2,5 m. Vstupní otvor se nacházel v JZ části. Vymezovaly jej dva kúly, které výrazně vystupovaly z řady kúlů na této straně stavby.

Na zkoumané ploše docházelo dosti často k nálezům kumulací zvířecích (koňských) kostí. V jednom případě byla dokonce zachycena odpadní jáma, opět s obsahem koňských kostí (čelist) a drobků přepálené hlíny. Na jižním okraji objektu překrývala tuto vrstvu novověká výsypka. Tato vyvážka souvisela již s novověkými úpravami v minulém století, kdy byly zdejší terénní deprese v lesních tratích využívány k zachycování srážkové vody. Dokladem toho byl nález dehtovaného papíru, kterým bylo vyloženo dno centrální jámy v závrtu. Ve výplni jícnu byl dokonce nalezen fragment bíle smaltované plechové nádoby (o vybavení protipožárních nádrží v Mokré se zmiňuje ve své knize Mokrá u Brna Vaňáček). Ke snadnějšímu zachycování atmosférických vod sloužilo několik drenážních kanálků svedených do jícnu závrtu. Jeden z nich patrně souvisel s úpravou kolem kúlové stavby I. Obsahoval nález zlomku stavební keramiky (cihla). Z výsypky vzniklé novověkou úpravou pochází nález tří keramických střepů jež lze rámcově zařadit do 16. - 18. století.

Vzhledem k tomu, že se tato stavba nachází v centrální části využitě v minulosti místními vápeníky a v blízkém okolí se nachází také větší množství těchto výrobních objektů. Lze tento objekt rámcově této aktivitě přiřít. Této interpretaci nasvědčují občasné vyvážky, které byly

zachycovány v hlavní sondě. Tyto vyvážky zachycovaly koncentrace přepálené a natavené hlíny (zbytky odpadu po výrobě vápna nebo jiné činnosti v souvislosti s využitím ohně). V nedávné době byla dokonce zachycena asi 60 metrů západním směrem od místa výzkumu tzv. selská milřovitá vápenka, s níž není v tomto případě souvislost vyloučena.

Obr. 1 Mokrá - lom 2, kůlová stavba I, metrová čtvercová síť byla využita při plošné dokumentaci a rozměření sondy S1. Nedotčeny výzkumem zůstaly pouze ponechané bloky ze kterých vyrostaly stromy.